

Dariusz WYRWA
Politechnika Rzeszowska
Wydział Zarządzania

WYNIKI DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ POSKICH PRZEDSIĘBIORSTW I ICH KONKURENCYJNOŚĆ

Streszczenie. Jednym z najważniejszych czynników determinujących konkurencyjność przedsiębiorstw jest innowacyjność. W artykule zostały przedstawione wyniki badań, których celem było określenie, jaki wpływ mają innowacje, a przede wszystkim ich wyniki, na rozwój przedsiębiorstw. Zostały w nim wykorzystane wyniki wywiadów zrealizowanych wśród 280 losowo wybranych przedsiębiorstw. Dodatkowym rezultatem zrealizowanych badań jest wstępna ocena efektów funkcjonowania w przedsiębiorstwach systemów zarządzania innowacjami.

Słowa kluczowe: wyniki działalności innowacyjnej, konkurencyjność.

THE EFFECTS OF INNOVATION ACTIVITY OF POLISH ENTERPRISES AND THEIR COMPETITIVENESS

Summary. A variety of different factors can impact the competitiveness of companies, but it is well known that one of the biggest role in creating the stable position on the market belongs to innovation. The work presents the results of a study aimed at determining innovation effects in Polish industrial companies as one of the instruments to development of an organisation. For that purpose the results of interviews conducted among randomly selected entrepreneurs have been used. The research made it possible to identify and evaluate the effects of implementation of innovation management systems in enterprises.

Keywords: effects of innovation activity, competitiveness.

Wprowadzenie

Komisja Europejska w 2000 roku w ramach projektu TrendChart on Innovation Policy In Europe przyjęła metodologię pomiaru innowacyjności w krajach członkowskich. Od 2001 roku publikowane są raporty pozwalające na określenie poziomu czynników stymulujących

innowacyjność oraz ocenienie efektów realizowanych w krajach Unii Europejskiej polityk innowacyjnych. Początkowo reporty te były znane jako European Innovation Scoreboard, czyli *Europejska Tablica Wyników w Zakresie Innowacyjności*. Analiza porównawcza poziomu innowacyjności poszczególnych krajów jest możliwa dzięki temu, że obliczany jest tzw. Sumaryczny Indeks Innowacyjności (SII-Summary Innovation Index). Od 2010 roku raporty są znane jako Innovation Union Scoreboard, czyli *Tablica wyników Unii badań i innowacji*. Do 2015 roku ukazało się czternaście takich raportów. Dzięki temu możliwe jest śledzenie postępów związanych z rozwojem innowacji w krajach członkowskich [12].

Wskaźniki uwzględniane w raportach na temat innowacyjności są dzielone na trzy grupy, do których zalicza się: siły sprawcze innowacji (*enablers*), działalność przedsiębiorstw (*firm activities*) oraz wyniki działalności innowacyjnej (*outputs*) [3].

Ogólna koncepcja tablicy nie zmienia się, jednak należy zauważyć, że w kolejnych edycjach raportów były wykorzystywane różne zestawy wskaźników. Szczegółowa analiza wykorzystywanych wskaźników pozwala dojść do wniosku, że bardzo dużo uwagi poświęca się w przytoczonej metodologii działalności przedsiębiorstw oraz uzyskiwanym przez nie wynikom ekonomicznym tej działalności, do których należy zaliczyć przede wszystkim wprowadzanie innowacji produktowych, procesowych, marketingowych i organizacyjnych przez małe i średnie przedsiębiorstwa, sprzedaż nowych produktów, eksport zaawansowanych technologicznie produktów i usług oraz dochody zagraniczne z patentów i licencji.

Z punktu widzenia gospodarki kraju to właśnie wyniki działalności innowacyjnej wydają się ważniejsze niż czynniki, które podnoszą potencjał innowacyjny.

Innowacyjność jako czynnik kształtujący konkurencyjność przedsiębiorstwa

Według E. Skawińskiej do czynników kształtujących konkurencyjność przedsiębiorstwa można zaliczyć przede wszystkim [10, s. 83]:

1. źródła przewagi konkurencyjnej, do których należą między innymi postęp technologiczny, innowacje, system kształcenia czy inwestycje bezpośrednie,
2. potencjał konkurencyjności i umiejętności (skutek), czyli potencjał rzeczowy i finansowy, jakość realizowanych procesów (w tym odpowiadających normom jakości), zarządzanie wiedzą, relacje z dostawcami i odbiorcami, poziom kosztów,
3. instrumenty konkurowania, do których zalicza się jakość produktów, ich cenę, renomę firmy, zakres usług posprzedażowych, działalność promocyjną,
4. otoczenie przedsiębiorstwa, w którym największą rolę odgrywa siła przetargowa odbiorców i dostawców, presja ze strony konkurentów, polityka fiskalna.

Innowacyjność przedsiębiorstwa stanowi zatem jeden z podstawowych czynników determinujących pozycję konkurencyjną. Należy jednak zwrócić uwagę na to, że może być różnie rozumiana. Przede wszystkim można mówić o potencjale innowacyjnym oraz wynikach działalności innowacyjnej.

Potencjał innowacyjny można traktować jako element występujący w każdym przedsiębiorstwie, jednak jego poziom może być różny. Jego wykorzystanie domaga się jednak stworzenia odpowiedniego środowiska, co wymaga otwartości oraz nastawienia na współpracę. Potencjał innowacyjny przedsiębiorstwa jest kształtowany między innymi poprzez gotowość do uczenia się i rozwoju, elastyczność, zdolność do przystosowania się i kreatywność [11, p. 1019].

Istoty potencjału innowacyjnego należy poszukiwać przede wszystkim w zasobowej teorii przedsiębiorstwa. Jej przedstawiciele, C.K. Prahalad i G. Hamel, uważają, że tzw. kluczowe kompetencje umożliwiają uzyskanie długotrwałej przewagi konkurencyjnej, gdyż ułatwiają odejście od tradycyjnego podejścia do konkurowania i pozwalają przedsiębiorstwu nastawić się na rozwój nowych produktów i nowych koncepcji zaspokajania potrzeb klientów [1, s. 14]. Tak pojmowane kluczowe kompetencje można wiązać z potencjałem innowacyjnym.

Zdaniem K. Poznańskiej potencjał innowacyjny przedsiębiorstwa oznacza zdolność, która wpływa na możliwości prowadzenia działalności o charakterze innowacyjnym i wprowadzania innowacji. Wyróżnia ona cztery elementy go kształtujące, do których zalicza potencjał finansowy, ludzki i rzeczowy oraz wiedzę [7, s. 40]. Potencjał innowacyjny może być zależny od wielu czynników, do których można zaliczyć między innymi wielkość przedsiębiorstwa i rodzaj prowadzonej działalności [5, s. 176-177].

Oprócz potencjału innowacyjnego (tzw. innowacyjności potencjalnej) autorzy wyróżniają innowacyjność wynikową, która odnosi się do efektów prowadzonej działalności innowacyjnej [6, s. 571]. Logiczne wydaje się, że wysoki poziom potencjału innowacyjnego przedsiębiorstwa będzie się przekładał na uzyskiwanie przez nie dobrych wyników tej działalności, a w rezultacie poprawę konkurencyjności firmy. Prowadzone na świecie badania nie zawsze jednoznacznie potwierdzają występowanie takiej zależności, co wymusza realizowanie dalszych badań umożliwiających opis relacji pomiędzy poszczególnymi czynnikami i ich wpływu na sukces przedsiębiorstwa. Zasadniczym problemem jest to, że większość badań koncentruje się na rezultatach działalności innowacyjnej, a nie orientacji przedsiębiorstwa, a tym samym potencjale innowacyjnym [9, pp. 1138-1139].

Większość autorów wskazuje jednak na jednoznaczny związek pomiędzy innowacyjnością a konkurencyjnością przedsiębiorstwa. Odnoszą się oni przede wszystkim do wyników prowadzonej działalności, a nie do potencjału innowacyjnego firmy. Czynił tak między innymi J.A. Schumpeter, który w swej teorii podkreślał, że innowacje należy utożsamiać z wprowadzeniem nowego rozwiązania na rynek. Oddzielał w ten sposób innowatora, jako twórcę nowych kombinacji środków produkcji, od wynalazcy [8, p. 64].

Zdaniem Ph. Kotlera i F. Trias de Bes innowacje umożliwiają modernizowanie i ulepszenie procesów wytwarzania produktów, podnoszenie efektywności i zdolności produkcyjnych, a także wzrost jakości i konkurencyjności produktów [4, 34]. Kreatywność i innowacje stanowią również jeden z czterech zasadniczych czynników kreowania przewagi konkurencyjnej zdaniem twórców modelu przedsiębiorczości strategicznej [2, p. 58].

Reasumując, można stwierdzić, że innowacyjność rozumiana jako wynikowa, wpływa w znacznym stopniu na możliwość budowania przez przedsiębiorstwo pozycji konkurencyjnej i osiągnięcia sukcesu rynkowego.

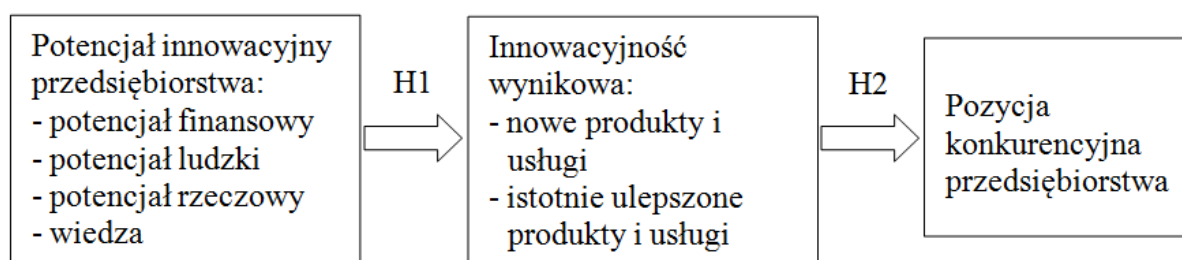
Działalność innowacyjna badanych przedsiębiorstw

Badanie zostało zrealizowane w okresie od sierpnia 2014 roku do marca 2015 roku. Odpowiedzi na temat działalności innowacyjnej udzieliło 280 przedsiębiorstw przemysłowych wylosowanych z rejestru REGON, które prowadziły działalność innowacyjną. W badaniu zastosowano wywiad kwestionariuszowy, a jego podstawowym celem była analiza i ocena działalności innowacyjnej badanych przedsiębiorstw oraz wpływu innowacji na ich konkurencyjność i efekty ekonomiczne prowadzonej działalności. Z uwagi na charakter artykułu zostały w nim zaprezentowane wyniki, które mają związek z oceną rezultatów działalności innowacyjnej i ich wpływu na możliwość budowania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa.

Na potrzeby badania w obszarze dotyczącym tematyki artykułu sformułowano następujące hipotezy badawcze: H1 – istnieje korelacja pomiędzy potencjałem innowacyjnym przedsiębiorstwa a osiąganymi wynikami działalności innowacyjnej, H2 – wyniki działalności innowacyjnej przedsiębiorstwa wpływają na zdolności konkurowania na rynku.

Odnosnie do przeprowadzonego badania założono, że będzie ono stanowiło podstawę do dalszych wieloletnich wywiadów pogłębionych i analiz w przedsiębiorstwach, które pozwolą na ocenę poniesionych nakładów i efektów wdrożonych innowacji.

Na potrzeby badania założono także, że podstawowymi wynikami innowacyjności przedsiębiorstw są nowe lub istotnie ulepszone produkty i usługi, które bezpośrednio wpływają na zdolności konkurencyjne przedsiębiorstwa, szczególnie gdy zmiany mają charakter przełomowy (rys. 1). Należy jednak pamiętać, że oprócz nich istotne znaczenie mają również zmiany zachodzące wewnątrz przedsiębiorstwa w wyniku wdrażanych innowacji organizacyjnych i procesowych. Można do nich zaliczyć między innymi obniżkę kosztów prowadzonej działalności, podniesienie jakości, zwiększenie zdolności produkcyjnych, zmniejszenie zużycia materiałów i energii czy zmniejszenie niekorzystnego wpływu na środowisko naturalne.



Rys. 1. Zależności pomiędzy potencjałem innowacyjnym, wynikami innowacyjności oraz pozycją konkurencyjną przedsiębiorstwa

Fig. 1. The relation between the innovative potential, results of innovation and competitive position of the company

Źródło: Opracowanie własne.

Przedsiębiorcy w pierwszej kolejności zostali poproszeni o oszacowanie wysokości nakładów ponoszonych na innowacje w ciągu ostatnich trzech lat. Odpowiedzi zostały porównane z liczbą innowacyjnych rozwiązań wdrożonych w badanym okresie (tabela 1). Dzięki temu możliwe było obliczenie współczynnika korelacji liniowej Pearsona, który wyniósł 0,358, co oznacza korelację przeciętną. Mimo niezbyt wysokiego współczynnika korelacji możliwe było pozytywne zweryfikowanie pierwszej hipotezy badawczej.

Analiza rozkładu odpowiedzi dotyczących liczby wdrożonych rozwiązań przez poszczególne przedsiębiorstwa wskazuje, że aż blisko 29% respondentów nie wprowadziło żadnego nowego rozwiązania w czasie trzech lat, mimo że ponosili wydatki na innowacje. Co czwarty badany wprowadził jedno nowe rozwiązanie. Łącznie ponad 42% badanych wdrożyło od dwóch do czterech innowacji, a blisko 5% respondentów deklarowało, że było ich pięć lub sześć.

Tabela 1

Liczba innowacyjnych rozwiązań wdrożonych przez badane przedsiębiorstwa

Liczba innowacyjnych rozwiązań	Liczba respondentów	Odsetek respondentów %
0	81	28,9
1	69	24,6
2	38	13,6
3	51	18,2
4	29	10,4
5	3	1,1
6	9	3,2

Źródło: Opracowanie własne.

Kolejne pytanie dotyczyło opinii respondentów na temat tego, czy innowacje mają wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstwa. Blisko co piąty badany stwierdził, że zdecydowanie ją podnoszą, a dwie trzecie respondentów uważało, że innowacje raczej są drogą do budowania pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstwa. Niespełna 8% ankietowanych negatywnie odnosi się do prowadzonej działalności innowacyjnej, a niespełna 7% nie potrafi jednoznacznie

ocenić ich wpływu na przedsiębiorstwo. Rozkład odpowiedzi pozwala na pozytywną weryfikację drugiej hipotezy (tabela 2).

Tabela 2

Opinie respondentów na temat wpływu innowacji na konkurencyjność przedsiębiorstwa

Odpowiedź	Liczba respondentów	Odsetek respondentów %
Zdecydowanie tak	51	18,2
Raczej tak	188	67,1
Nie mam zdania	19	6,8
Raczej nie	14	5,0
Zdecydowanie nie	8	2,9

Źródło: Opracowanie własne.

Kolejne pytanie dotyczyło wskazania korzyści, jakie wynikają z prowadzenia działalności innowacyjnej. Trzy czwarte badanych wskazało na możliwość obniżenia kosztów prowadzenia działalności, głównie dzięki zmniejszeniu kosztów pracy w efekcie automatyzacji produkcji. Ponad połowa ankietowanych zwraca uwagę na możliwość poprawy jakości oferowanych produktów, a co trzeci wskazywał na podniesienie wydajności w wyniku innowacji. Niespełna co piąty respondent uważał, że dzięki innowacjom możliwe było obniżenie zużycia materiałów i energii, a tym samym ponoszonych kosztów. Mniej niż co dziesiąty badany zauważył pozytywny wpływ na środowisko naturalne. Wśród odpowiedzi zaliczonych do kategorii „inne” przedsiębiorcy uwzględnili lepsze spełnienie oczekiwań klientów, poprawę wizerunku przedsiębiorstwa, osiągnięcie dominacji na rynku dzięki przełomowej innowacji (tabela 3).

Tabela 3

Korzyści wynikające z wdrożenia innowacji w przedsiębiorstwie

Odpowiedź	Liczba respondentów	Odsetek respondentów %
obniżka kosztów działalności	214	76,4%
podniesienie jakości	167	59,6%
zwiększenie wydajności	87	31,1%
zmniejszenie zużycia materiałów i energii	48	17,1%
zmniejszenie wpływu na środowisko naturalne	27	9,6%
inne	25	8,9%

Źródło: Opracowanie własne.

Ostatnie pytanie dotyczyło tego, czy można powiedzieć, że w przedsiębiorstwie funkcjonuje system zarządzania innowacjami. Odpowiedzi twierdzącej udzieliło aż 96,5% respondentów, spośród których wszyscy pozytywnie wypowiadali się na temat funkcjonowania tych systemów.

Podsumowanie

Analiza wyników badania wskazuje na to, że rezultaty prowadzonej działalności innowacyjnej mają zdaniem przedsiębiorców duże znaczenie dla budowania pozycji konkurencyjnej. Co prawda zależność ponoszonych nakładów oraz liczby wprowadzonych innowacji charakteryzuje raczej niski współczynnik korelacji, ale należy zwrócić uwagę na możliwe przesunięcie w czasie pomiędzy poniesionymi nakładami a ich wynikami. Istotne może być również to, że liczba wprowadzonych innowacji nie zawsze daje jednoznaczny obraz ich efektów. Konieczne byłoby podjęcie próby szacowania korzyści z ich wdrożenia, co nastąpi w kolejnych badaniach.

Na uwagę zasługuje to, że przedsiębiorcy wśród korzyści płynących z wdrożonych innowacji nie wskazują wprowadzenia nowych lub ulepszonych produktów i usług, ale poszukują konkretnych wskaźników, które informują o ich znaczeniu dla firmy.

Wśród badanych przedsiębiorstw tylko nieliczne podjęły działania innowacyjne, które pozwoliły na wprowadzenie rozwiązań, które były na tyle nowatorskie, że w znacznym stopniu zmieniły warunki konkurowania w branży.

Bibliografia

1. Hamel G., Prahalad C.K., Przewaga konkurencyjna jutra, Business Press, Warszawa 1999.
2. Hitt M.A., Ireland D.R., Sirmon D.G., Trahms Ch.A., Strategic Entrepreneurship: Creating Value for Individuals, Organizations, and Society, Academy of Management Perspectives 2011, No. 25.
3. Innovation Union Scoreboard 2015, http://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards/files/ius-2015_en.pdf
4. Kotler P., Trias de Bes F., Marketing lateralny, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2004.
5. Kraśnicka T., Innowacyjność przedsiębiorstw – uwarunkowania organizacyjne, „Studia Ekonomiczne” 2013, nr 136.
6. Nawrocki T., Innowacyjność a wyniki finansowe przedsiębiorstw i ich ocena przez rynek kapitałowy na przykładzie banków notowanych na GPW w Warszawie, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, seria: Organizacja i Zarządzanie 2014, z. 74.
7. Poznańska K., Uwarunkowania innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 1998.
8. Schumpeter J.A., Business Cycles: A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process, McGraw-Hill Book Company, New York 1939.

9. Simpson P.M., Siguaw J.A., Enz C.A., Innovation orientation outcomes: the good and the bad, "Journal of Business Research" 2006, No 10.
10. Skawińska E., Konkurencyjność przedsiębiorstw-nowe podejście, PWN, Warszawa-Poznań 2002.
11. Zizlavsky O., Factors of an innovation potential development are known, but not always mastered, "Economics and Management" 2011, No. 16.
12. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-114_pl.htm

Abstract

One of the biggest role in creating the stable position on the market belongs to innovation. The work presents the results of a study aimed at determining innovation effects in Polish industrial companies as one of the instruments to development of an organisation. It is assumed that the importance of the innovation effect is proportional to the number and scope of innovation activity. The scope of the survey relates to innovation in Polish industrial enterprises. It is characterized by innovation at the firm level. For that purpose the results of interviews conducted among randomly selected entrepreneurs have been used. There are the following innovation effects: higher quality of products, higher production capacity, lower cost, lower material and energy consumption, lower environmental damage.